

Степан СОЛОДЯК,
студент 4 курсу факультету
міжнародних відносин
ДВНЗ «УжНУ»

ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ У 2014-2015 РОКАХ

У статті висвітлюються деякі питання двосторонніх російсько-українських торговельно-економічних відносин впродовж останніх п'яти років. Відмічається різке падіння обсягів зовнішньої торгівлі товарами та послугами через неконструктивну позицію уряду Росії. Підкреслено подальші негативні тенденції в економічних стосунках України та Росії з огляду на кризу у міждержавних відносинах.

Ключові слова: торговельно-економічні відносини України та Росії, зовнішня торгівля товарами і послугами, різке падіння показників зовнішньоторговельного обороту, заборона на ввезення.

В статье освещены некоторые вопросы двусторонних российско-украинских торгово-экономических отношений на протяжении последних пяти лет. Отмечается резкое падение объемов внешней торговли товарами и услугами вследствие неконструктивной позиции правительства России. Подчеркнуты дальнейшие негативные тенденции в экономических отношениях Украины и России в связи с кризисом межгосударственных отношений.

Ключевые слова: торгово-экономические отношения Украины и России, внешняя торговля товарами и услугами, резкое падение уровня внешнеэкономического оборота, запрещение на ввоз.

Special aspects of Russian-Ukrainian trade and economic relations during the last five years are considered. Decreasing of the

trading between the countries is a result of Russian government policy. Based on the results produced, negative things in economics of both countries will increase depend on the crisis in Russian-Ukrainian relations.

Keywords: *Ukrainian-Russian trade and economic relations, foreign trading of goods and services, decreasing of the foreign trading, embargo.*

Торговельно-економічні відносини між Україною та Росією беруть свій початок ще з далеких часів раннього середньовіччя та тримаються «залізною хваткою» протягом часів Київської Русі, козацтва, царської Росії, розбудови та занепаду СРСР та суверенної України. У ході віків ця «хватка» між нашими державами почергово посилювалася та слабшала, однак ніколи не зникала повністю. Незалежно від ситуації, що склалася, Росія завжди залишається важливим торговельно-економічним партнером України. На жаль, політичні, соціальні та економічні явища останніх років лише підтверджують ту взаємозалежність, яка сформувалася за такий довгий час сусідства України та Росії.

Як відомо, за 2014 - 2015 роки відносини між Україною та Росією різко погіршилися внаслідок політичних суперечок, які, своєю чергою, не могли не вплинути на торговельно-економічні відносини між країнами. Масштаб економічних втрат внаслідок подій останніх років можливо оцінити, дослідивши показники торгівлі за цей період.

Мета статті – проаналізувати торговельно-економічні відносини між Україною та Російською Федерацією на сучасному етапі, розглянути основні тенденції їх розвитку.

Торговельно-економічні відносини України з Росією протягом останніх десятиліть постійно змінювалися. Вони змінювали свій характер у залежності від економічної, політичної або соціальної ситуації в

країнах. Дослідивши основні торговельні показники (таб.1) за останні сім років, можна зробити висновок, що навіть під час глибокої кризи торговельні відносини між Україною та Росією не набували такого негативного характеру, як за останні два роки.

Таблиця 1
Показники зовнішньої торгівлі України з Росією
за 2008 – 2014 роки [1]

Рік	ЗТО (млн дол. США)	Експорт (млн дол. США)	Імпорт (млн дол. США)
2008 рік	39900,6	19592,0	20308,6
2008 рік / 2007 рік (%)	Δ 118,7 (18,7%)	Δ 121,8 (21,8%)	Δ 115,8 (15,8%)
2009 рік	25858,8	11963,5	13895,3
2009 рік / 2008 рік (%)	∇ 64,7 (-35,3%)	∇ 61,0 (-39%)	∇ 68,4 (-31,6%)
2010 рік	41565,0	18578,0	22987,0
2010 рік / 2009 рік (%)	Δ 160,7 (60,7%)	Δ 155,3 (55,3%)	Δ 165,4 (65,4%)
2011 рік	55523,8	25444,9	30078,9
2011 рік / 2010 рік (%)	Δ 133,5 (33,5%)	Δ 136,9 (36,9%)	Δ 130,8 (30,8%)
2012 рік	51402,1	22997,2	28404,9
2012 рік / 2011 рік (%)	∇ 92,6 (-7,4%)	∇ 90,4 (-9,6%)	∇ 94,4 (-5,6%)
2013 рік	44960,0	20489,9	24470,1
2013 рік / 2012 рік (%)	∇ 87,4 (-12,6%)	∇ 89,1 (-10,9%)	∇ 86,1 (-13,9)
2014 рік	26872,8	13320,0	13552,8
2014 рік / 2013 рік (%)	∇ 59,8 (-40,2%)	∇ 65,0 (-35%)	∇ 55,4 (-44,6)

Акцентуючи увагу на 2013 та 2014 роках, слід зазначити, що у 2014 році обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з Російською Федерацією становили 26 872,8 млн дол. США і зменшилися у порівнянні з 2013 роком на 18 087,2 млн дол. США. У відсотковому відношенні це становить 40,2%. Торгівля товарами (без врахування послуг) у 2014 році становила 22 477,9 млн дол. США і зменшилася у порівнянні з 2013 роком на 15 821,4 млн дол. США, тобто на 41,3% у відсотковому відношенні. Також таблиця містить інформацію щодо різкого падіння показників зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) у 2009 році як наслідка кризи.

Стосовно даних 2015 року, то тут прослідковується тенденція погіршення набутих «оборотів» минулого року. Таблиця 2 дає порівняльний аналіз показників 2015 року (січень-червень) з відповідними показниками 2014 року.

Таблиця 2

**Порівняння показників 2015 і 2014 років
за відповідний період [1]:**

Назва показника	Січень-червень 2015 р. (млн дол. США)	Зменшення показника (млн дол. США)	Січень-червень 2014 р. (млн дол. США)	Зменшення показника (%)
Обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами	6 890,20	9 444,20	16 334,40	57,8
Експорт товарів і послуг	3 692,50	4 031,70	7 724,20	52,2
Імпорт товарів та послуг	3 197,60	5 412,50	8 610,10	62,9
Сальдо	494,9	1 380,70	1 875,60	
Товарообіг	5 179,50	8 708,50	13 888,00	62,7
Експорт товарів	2 318,20	3 395,70	5 713,90	59,4
Імпорт товарів	2 861,30	5 312,70	8 174,00	65
Сальдо у торгівлі товарами	543,1	1 917,00	2 460,10	

Дослідивши таблицю 1, можемо зробити такі висновки: обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з Російською Федерацією за січень – червень 2015 року становили 6 890,2 млн дол. США і зменшилися у порівнянні з січнем – червнем 2014 року на 9 444,2 млн дол. США або на 57,8%.

Експорт товарів і послуг за січень – червень 2015 року становив 3 692,5 млн дол. США і у порівнянні з січнем – червнем 2014 року зменшився на 4 031,7 млн дол. США або на 52,2%.

Імпорт товарів та послуг за січень – червень 2015 року становив 3 197,6 млн дол. США і у порівнянні з січнем – червнем 2014 року зменшився на 5 412,5 млн дол. США або на 62,9%.

Сальдо за січень – червень 2015 року у торгівлі товарами і послугами з Російською Федерацією позитивне і становило 494,9 млн дол. США та зменшилось на 1 380,7 млн дол. США у порівнянні із аналогічним періодом минулого року (у січні – червні 2014 року негативне сальдо становило 885,8 млн дол. США).

Товарообіг України з Російською Федерацією за січень – червень 2015 року становив 5 179,5 млн дол. США і зменшився у порівнянні із січнем – червнем 2014 року на 8 708,5 млн дол. США або на 62,7%.

Експорт товарів у порівнянні із січнем – червнем 2014 року зменшився на 3 395,7 млн дол. США або на 59,4% та становив 2 318,2 млн дол. США. Інформацію щодо найбільш вагомих груп товарів у структурі експорту надає таблиця 3.

Таблиця 3

Найбільш вагомі товари у структурі експорту [1]

Група товарів	січень - червень 2015 року	січень - червень 2014 року	2015 рік /2014 рік(%)
84 реактори ядерні, котли, машини	18,3%	18,4%	-0,1% ▽

ГЕОПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Продовження Таблиці 3

28 продукти неорганічної хімії	15,5%	6,5%	9% Δ
72 чорні метали	13,0%	13,3%	-0,3% ▽
48 папір та картон	7,1%	5,4%	1,7% Δ
85 електричні машини	5,8%	6,5%	-0,7% ▽
73 вироби з чорних металів	5,1%	6,1%	-1% ▽
39 пластмаси, полімерні матеріали	3,5%	2,4%	1,1% Δ

Імпорт товарів у порівнянні з січнем – червнем 2014 року зменшився на 5 312,7 млн дол. США або на 65,0% і становив 2 861,3 млн дол. США. Інформацію щодо найбільш вагомих груп товарів в структурі імпорту надає таблиця 4.

Таблиця 4

Найбільш важомі товари у структурі імпорту [1]

Група товарів	січень - червень 2015 року	січень - червень 2014 року	2015 рік / 2014 рік (%)
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	44,9%	62,2%	-17,3% ▽
84 реактори ядерні, котли, машини	10,0%	6,2%	3,8% Δ
31 добрива	6,9%	2,7%	4,2% Δ
39 пластмаси, полімерні матеріали	4,5%	2,2%	2,3% Δ
72 чорні метали	3,4%	2,9%	0,5% Δ

Сальдо у торгівлі товарами негативне і становило 543,1 млн дол. США та у порівнянні з січнем – червнем 2014 року зменшилось на 1 917,0 млн дол. США (у січні – червні минулого року негативне сальдо становило

2 460,1 млн дол. США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту у січні – червні 2015 року становив 0,81 (у січні – червні 2014 року – 0,7) [1].

Обсяг прямих інвестицій в Україну з Російської Федерації станом на 01.07.2015 р. становив 2 685,6 млн дол. США, або 6,3% загального обсягу, який надійшов в Україну [1].

Обсяг прямих інвестицій з України в Російську Федерацію станом на 01.07.2015 р. становив 155,2 млн дол. США, або 2,5% від загального обсягу інвестицій України в економіки країн світу. [1].

Основним фактором, що став причиною розвитку торговельно-економічної кризи між Україною та Росією є політична ситуація, яка сформувалася через небажання Росії дозволити підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом [7], анексію Криму та вторгнення Росії на територію України. Однак у цій статті варто наголосити конкретно на економічних заходах тиску. Протягом уже двох років Росія вводить низку постанов проти України, що в результаті призводить до торговельної експортної блокади українських товарів. Серед останніх слід виокремити такі:

«Шоколадна війна» — торговельно-економічне протистояння між Україною та Росією влітку 2013 року, викликане заборонаю продажів у Росії продукції української кондитерської компанії «Roshen», також використана як інструмент економічного та політичного тиску на Україну з боку Росії. Приводом до початку «Шоколадної війни» стала заява про низьку якість шоколаду та цукерок виробництва цієї компанії, виголошена головним державним санітарним лікарем РФ Геннадієм Онищенком. Це був один з перших кроків політичного тиску з боку Росії [6].

Росію, як і очікувалося, спробували підтримати партнери Митного союзу – Казахстан і Білорусь. Але на боці України несподівано зіграв Таджикистан, а незаба-

ром до нього приєднались Молдова і Киргизстан. Після цього Білорусь і Казахстан заявили про цілковиту безпечність продукції Roshen. Як наслідок, Росія, втративши підтримку союзників, також змушена була пом'якшити свою позицію. Аналітики з цього приводу відзначили, що у Києві згадали про ідею 10-річної давнини щодо перетворення України на другий, альтернативний російському, центр впливу в СНД. Намір протистояти економічному тиску Росії також ситуативно згуртував політичні еліти України [8].

14 серпня 2013 року митна служба Російської Федерації внесла до переліку «ризикових» усіх українських імпортерів. 18 серпня 2013 року радник президента Російської Федерації Сергій Глаз'єв заявив, що у разі підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом митне адміністрування з боку Росії може бути посилене, а вже 20 серпня Міністерство доходів і зборів України та Федеральна митна служба Росії оголосили про закінчення торговельної війни. І хоча офіційно торговельної війни не було, кількість проблемних ситуацій з українськими товарами не зменшилась [5].

Слід зазначити, що з початком блокади Громадянський рух «Відсіч» у соціальних мережах закликав бойкотувати російські товари у зв'язку з блокадою Росією українських товарів. Повідомлення масово поширилось соціальними мережами. 22 серпня активісти під стінами Адміністрації Президента України провели акцію, під час якої оголосили про початок кампанії бойкоту російської продукції. Активісти розпочали широкомасштабну кампанію в Інтернеті із залучення волонтерів та активістів до діяльності. З 24 серпня вони масово поширювали листівки із закликом бойкоту в десятках міст України. З листопада в рамках кампанії активісти також почали поширювати листівки із закликами не купувати товари в конкретних російських магазинах брендового одягу та не обслуговуватися в конкретних російських банках.

Нерідко активісти, що поширюють листівки, нашкоджуються на перешкоджання та напади з боку невідомих, приватної охорони чи міліції. Із початком Євромайдану у листопаді 2013 року кампанія втратила системний характер. Однак активісти оголосили про відновлення кампанії у березні 2014 року після початку «Кримської кризи» та вторгнення Росії в Україну [2].

У ніч з 28 на 29 січня 2014 року Росія посилила процедуру митного контролю. Про це заявила Асоціація міжнародних автоперевізників (АМАУ) і Федерація роботодавців. Практично всі вантажі, що прямують з України до Росії, тепер підлягають повній перевірці. Перевізник за свій рахунок повинен вивантажити всю продукцію на кордоні. Там її зважать, перевіряють сертифікати відповідності. Вся процедура такого оформлення займає до 15 робочих днів.

На початку квітня 2014 року Росія заборонила імпорт українських цукерок, шоколаду і твердих сирів, а також заблокувала транзит українського цукру до Середньої Азії. У відповідь Україна забракувала російські цукерки, сир і рибу [4].

Як результат політичної ситуації, яка стає лише гірше, торговельні «нововведення» стосувались цього року. Прес-служба Мінекономрозвитку зазначила на своєму офіційному сайті, що існує загроза заборони щодо ввезення на територію Російської Федерації та підвищення ставок ввізного мита на окрему продукцію українського походження. За отриманими даними, від 13.08.2015 уряд Російської Федерації прийняв постанову (№ 842) про включення України (за умови набуття чинності економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом) до переліку країн, з яких заборонено до 05.08.2016 ввезення до Російської Федерації сільгосппродукції, сировини та продовольства. Об'єктами потенційної заборони є: м'ясо та ковбасні вироби, риба, молоко та молочні продукти, готові продукти та харчові

продукти на основі рослинних жирів, овочі, фрукти, горіхи тощо [3].

Висновки. Складна політична ситуація, яка сформувалася через події останніх двох років, призвела до краху торговельних відносин України та Росії. Внаслідок цього було завдано удар економікам обох країн, тисячі фірм зазнали краху, а натяків на поліпшення сформованої ситуації не видно. Думки експертів щодо майбутнього торговельно-економічних відносин (та відносин взагалі) між Росією та Україною стають все більш скептичними та набувають негативного відтінку. Слід визнати: за умови погіршення політичної ситуації з Росією Україна вимушена обірвати усі зв'язки співпраці з нею та шукати нових партнерів.

Список використаних джерел

1. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Росією [Електронний ресурс] // Посольство України в Російській Федерації. – 2015. – Режим доступу: <http://russia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ru/trade>.
2. У соцмережах українців закликають бойкотувати російські товари [Електронний ресурс] // Тиждень.ua. – 2013. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/87066>.
3. Постановление Правительства Российской Федерации от 13 августа 2015г. № 842 [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://issuu.com/tradedefence/docs/syr-dok>.
4. Зачем Россия возобновляет торговую войну [Електронний ресурс] // Liga.net. – 2014. – Режим доступу: <http://biz.liga.net/all/all/stati/2699106-zachem-rossiya-vozobnovlyaet-torgovuyu-voynu.htm>.
5. Россия «без объявления войны» усилила давление на украинских импортеров [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – Режим доступу: http://zn.ua/ECONOMICS/rossiya-bez-obyavleniya-voyny-usilila-davlenie-na-ukrainskih-importerov-127276_.html.

6. Россия объявила Украине шоколадную войну [Электронный ресурс] // Экономика. – 2013. – Режим доступа: <http://economics.unian.net/other/819034-balans-nedeli-rossiya-obyavila-ukraine-shokoladnuyu-voynu-ekonomika-po-prejnemu-v-minuse-agrarii-gotovy-bolshe-eksportirovat-novyie-pravila-otsenki-imuschestva-otlojili-na-osen.html>.
7. Россия пытается заблокировать отношения Украины с ЕС, – МИД Швеции [Электронный ресурс] // Подробности. – 2013. – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/924035-rossija-pytaetsja-zablokirovat-otnoshenija-ukrainy-s-es-mid-shvetsii.html>.
8. Шоколадная война России с Украиной может разделить СНГ [Электронный ресурс] // Независимая Газета. – 2013. – Режим доступа: http://www.ng.ru/cis/2013-08-05/1_chocolate.html.